

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΘΟΚ Π. ΠΑΙΟΝΙΔΗ
ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ - 18/11/89

Εκφράζω από μέρους του Δ.Σ. του ΘΟΚ την βαθειά μου εκτίμηση για την οργάνωση του Θατρικού αυτού Συνεδρίου, θέμα του έχει το τόσης ζωτικής σημασίας για την εποχή μας πρόβλημα της πολιτιστικής ταυτότητας. Αναμφίβολα όλοι μας νιώθουμε την απουσία από την πνευματική μας ζωή του στοιχείου της σοβαρής έρευνας και της αναζήτησης, του σε βάθος διαλόγου και της διακίνησης ιδεών, του υπεύθυνου προβληματισμού.

Κίνηση πολιτιστική υπάρχει και δεν μπορεί κανείς να το αμφισβητήσει αυτό και οι παραστάσεις του θεάτρου ρεπερτορίου έχουν αυξηθεί και στα εικαστικά παρουσιάζουμε μιαν δραστηριότητα σ'ότι αφορά την πυκνότητα και την ποιότητα των εκθέσεων και οι μουσικές εκδηλώσεις δεν είναι λίγες. Όλα αυτά και άλλα που γίνονται στον πολιτιστικό πνευματικό στίβο είναι οπωσδήποτε πολύ θετικά στοιχεία της ζωής μας, χρειάζεται όμως να συμπληρωθούν και με δραστηριότητες, όπως η σημερινή που κεντρίζουν την σκέψη και την έρευνα.

Στο Συνέδριο θα κατατεθούν εισηγήσεις γύρω από το πελώριο θέμα που ονομάζεται Πολιτιστική Ταυτότητα. γύρω από την προστασία της οποίας δίνονται παντού και στον τρίτο κόσμο αλλά και σε αναπτυγμένες χώρες σκληρές μάχες. Σχηματικά μιλώντας οι διαδικασίες ρύπανσης που συντελούνται στον χώρο αυτό θα μπορούσαν με κάποιο τρόπο να παραλληλιστούν μ'εκείνες που συντελούνται στο φυσικό περιβάλλον, στην οικολογία, όπου η ρύπανση έφτασε σε τέτοιο οριακό σημείο που η ίδια η φύση εκπέμπει αγωνιωδώς σήμα άμεσου κινδύνου. Η εντόπιση αυτού του φοβερού κινδύνου που απειλεί το πολιτιστικό μας πρόσωπο είναι ένας πρώτος στόχος αυτού του Συνεδρίου. Ένας δεύτερος στόχος είναι η επισήμανση των στοιχείων εκείνων της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, που θα πρέπει να ενεργοποιηθούν για να λειτουργήσουν σαν αντισώματα στον οργανισμό της κοινωνίας μας.

Οι μικρές κοινωνίες, περισσότερο ίσως κι' από τις μεγάλες, ιδιαίτερα οι μικρές κοινωνίες όπως η δική μας που σφυροκοποούνται από χίλιες πλευρές και τίθεται υπό αμφισβήτηση αυτή τούτη η ύπαρξη τους δεν μπορούν να οργανώσουν μ' επιτυχία την αντίσταση τους χωρίς την ύπαρξη ενός θώρακα που να εξουδετερώνει τις δυνάμεις που τείνουν προς την πνευματική και πολιτιστική διάβρωση τους. Η συνεχής λοιπόν φροντίδα και έγνοια για το πνευματικό και πολιτιστικό μας μέτωπο, για την ποιότητα του και την αντοχή του, για την ζωτικότητα του, που προϋποθέτει άρνηση της τυποποίησης και της αυτοϊκανοποίησης, πρέπει να γίνει υπόθεση όλων και πρώτα απ' όλα φυσικά της πολιτείας και των φορέων, που υλοποιούν την πολιτιστική της πολιτική.

Οι εισηγητές θ' αναπτύξουν σ' όλη του την έκταση το θέμα της Πολιτιστικής Ταυτότητας και την θέση του θεάτρου στην προάσπιση αυτής της ταυτότητας σαν της μορφής τέχνης όπου συναντούνται σ' ένα αρμονικό σύνολο όλες σχεδόν οι άλλες τέχνες.

Προσωπικά θάθελα σε σχέση το θέμα που θα συζητήσουμε να θέσω μπροστά σας δύο σημεία, που πιστεύω, ότι αξίζει να μας προβληματίσουν. Το πρώτο έχει άμεση σχέση με το θέατρο αφορά την κυπριακή θεατρική συγγραφή και πιο συγκεκριμένα την γλώσσα στην οποία γραφεται. Έχω την άποψη ότι οι συγγραφείς μας που φιλοδοξούν να μπουν στο θέατρο στέκουν διστακτικοί μπροστά στην γλώσσα με την οποία προτίθενται να δώσουν σάρκα και οστά στους χαρακτήρες τους. Η πανελλήνια δημοτική σε πολλές περιπτώσεις και δεν αναφέρονται μόνο στα σκέτς και στα κείμενα των επιθεωρήσεων δεν φαίνεται να μπορεί να εκφράσει πιστά τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς των χαρακτήρων ενός έργου όπου κονοούνται με τα βιώματα τους Κύπριοι.

Να χρησιμοποιήσει λοιπόν ο συγγραφέας την διάλεκτο, που κυλά μέσα στο αίμα του; Διστάζει γιατί που θ' αντιμετωπίσει κατά πάσα πιθανότητα την δυσπιστία και την αντίληψη, πούναι πλατειά διαδεδομένη, και που βλέπει το γλωσσικό μας ιδίωμα να εξυπηρετεί αποκλειστικά και μόνο την ηθογραφία.

Στο δίλημμα αυτό θα πρέπει να στρέψουμε μ' ευθύνη τους προβολείς της σοβαρής μελέτης όχι για να βγούν συνταγές και κανόνες αλλά για να βοηθήσουμε (αν είναι δυνατό και σε θεατρικό εργαστήριο ακόμα όπου θα κληθούν να συμμετάσχουν κι' ο σκηνοθέτης κι' ο ηθοποιός) τον συγγραφέα να ντύσει το έργο του με την γλώσσα που δένει πιο στέρεα και με το χρώμα και με τις ρίζες και γενικά μ' αυτό που λέμε στην γενικότητα του πολιτιστική ταυτότητα.

Περιορίζει η διάλεκτος την σκέψη, σχηματοποιεί τους χαρακτήρες, τοποθετεί σε αυστηρά πλαίσια την δράση; Αυτά είναι ζητήματα που αφορούν αποκλειστικά και μόνο τον συγγραφέα που πάνω απ'όλα πρέπει να δει τι εξυπηρετεί την σύλληψη του. Η ιστορία της τέχνης διδάσκει, ότι δεν είναι το μέγεθος κι' η έκταση μιάς χώρας που προσδιορίζουν την ποιότητα και την μεγαλοσύνη ενός έργου τέχνης. Το πρώτο που κρίνεται είναι η αυθεντικότητα κι' η δύναμη των βιωμάτων κι' απ' εκεί ξεπηδά η οικουμενικότητα τους.

Και ο χώρος μας είναι οπωσδήποτε όσο και νάναι το μέγεθος του ένα ολοζώντανο κύτταρο με την ιστορία του, το παρόν του, το μέλλον του έστω κι αν οργανικά πολιτισμικά, η κουλτούρα που παράγουμε είναι κομμάτι της γενικώτερης, ελληνικής κουλτούρας που την εμπλουτίζουμε με τον τρόπο μας και μέσα απο τις ιδιομορφίες της ανάπτυξης μας και μας εμπλουτίζει και κείνη με τα γενικώτερα της επιτεύγματα.

Εγώ απο της πλευράς μου για να διατυπώσω κάποια θεση λέω ΝΑΙ στο γλωσσικό μας ιδίωμα κι' αναφέρομαι ειδικά στο θέατρο όπου στην σκηνή ζούν κι' αναπνέουν άνθρωποι κι όχι φαντάσματα υπό τον όρο φυσικά και το τονίζω αυτό ότι η γλώσσα που χρησιμοποιείται δεν είναι φτιαχτή, δεν είναι τραβηγμένη απο τα μαλλιά, δεν έρχεται απ' έξω αλλά ξεπηδά μεσα απο τους χαρακτήρες.

Ποιό είναι το κριτήριο και ποιός ο κριτής της αξίας ενός τέτοιου έργου να οπωσδήποτε ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα. Πάντως μιλώντας για το γλωσσικό, πρέπει να ομολογήσουμε ότι αναφορές στο γλωσσικό ιδίωμα προσφέρει μόνο ο προφορικός λόγος.

Ένα δεύτερο σημείο που θέλω να θέσω μπροστά στο συνέδριο μας και που έχει άμεση σχέση μ' αυτό που λέμε περιφρούρηση της πολιτιστικής μας ταυτότητας είναι η ύπαρξη και λειτουργία της κριτικής σκέψης, το κέντρισμα της, η πρόσκληση της. Πρέπει να πούμε ότι στον χώρο αυτό υπάρχουν μεγάλα κενά που έχουν σαν αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη εισροή ξένων σωμάτων στον κορμό της κουλτούρας μας, την ισοπέδωση των προϊόντων και των υποπροϊόντων της κουλτούρας, την απουσία εκείνων των χεριών, που θα μπορούσαν ν' ανασύρουν το δυνατό και το άξιο να του δώσουν την ώθηση να πτοχωρήσει και τους ορίζοντες να ξεδιπλωθεί. Ο κριτικός δεν είναι ούτε διαφημιστής ούτε, όπως έλεγε ο Χάϊνε, θυρωρός με την λιβρέα που επιτρέπει ή απαγορεύει την είσοδο των εκλεκτών στην μεγάλη αίθουσα της δεξίωσης, χωρίς όμως ο ίδιος να δικαιούται να περάσει το κατώφλι της. Ο κριτικός, όταν είναι κατάλληλα εξοπλισμένος και στον ρόλο του είναι ο ίδιος ένας δημιουργός που συνδιαλέγεται και με τον δημιουργό και με τον αναγνώστη όντας ο ίδιος ο πιδό έμπειρος αναγνώστης.

Μιλώντας λοιπόν για την προάσπιση της πολιτιστικής μας ταυτότητας δεν μπορούμε να μη θέσουμε σ' ένα πρώτο πλάνο προτεραιοτήτων την ανάγκη να βρεί στην πνευματική μας ζωή την θεση που την αρμόζει η Κριτική Σκέψη.

Πιστεύω ότι το ανθρώπινο υλικό υπάρχει κι' εκείνο που χρειάζεται είναι η ενθάρρυνση του να δημιουργήσει. Και οι Πολιτιστικοί φορείς και τα Σωματεία των Δημιουργών θα πρέπει να καλλιεργήσουν το είδος, να του δώσουν τον λόγο να προβληθεί σαν ξεχωριστή οντότητα και τα λογοτεχνικά περιοδικά και τα καθημερινά έντυπα και το ΡΙΚ πρέπει να συμβάλουν επιστρατεύοντας κριτικές στις στήλες και τα προγράμματα τους.

Σ' ένα πρόσφατο Διεθνές Συνέδριο Κριτικών στη Νορβηγία καταγγέλλθηκε, ότι υπάρχει μια τάση υποβάθμισης της κριτικής σκέψης απο τα μέσα μαζικής επικοινωνίας κι' ότι πρέπει να υπάρξει αντίδραση απο τους καλλιτεχνικούς φορείς γιατί η ζημιά θα πλώσει γενικά πάνω στην ποιότητα της δημιουργίας. Κι' ακόμη χειρότερα θα τεθεί επ' ποδών ένας απο τους θώρακες που προστατεύουν την κουλτούρα απο την γενική διάβρωση της υποκουλτούρας. Αυτό το πρόβλημα είναι αντιλαμβανέστε ιδιαίτερα οξύ εδώ σ' εμάς και θάταν ευχής έργο αν ξεκινήσουν με σύντομες προσπάθειες κάποιες πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση.

Και το θέμα της Κριτικής όπως και το άλλο του γλωσσικού ιδιώματος θα μπορούσαν να συζητηθούν σαν ξεχωριστά θέματα σε φόρουμ όπου θα προσκληθούν και εξειδικευμένα πρόσωπα. Γενικά, για να καταλήγω, βλέπω τον ρόλο των φορέων που οργανώνουν το σημερινό θεατρικό Συνέδριο να επεκτείνεται και σε εξειδικευμένα θέματα της πνευματικής και πολιτιστικής μας ζωής. Ο διάλογος δηλαδή που ανοίξαμε γύρω απο το πελώριο αυτό θέμα της Πολιτιστικής Ταυτότητας να διατηρηθεί ζεστός και να εμπλουτίζεται με νέες φωνές και προτάσεις.

Με την ευκαιρία χαιρετίζω την παρουσία ανάμεσα μας δύο γνωστών ονομάτων της πνευματικής και θεατρικής ζωής της Ελλάδας. Αναγνωρίζοντας την μεγάλη αξία αυτών των επαφών θα γινόμεστε συνεχώς φορτικός ζητώντας την συμβολή του Ελλαδικού πνευματικού χώρου με τα ψηλά επίπεδα στα οποία βρίσκεται στις αναζητήσεις μας.